

Specimen Academicum
De
Scepticismo Historico.

Cujus

Partem Priorem;

Conf. Facult. Philos. Reg. Acad. Aboënsis,

Præside

**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

*Eloqu. Professore Reg & Ord. Reg. Acad. Litt. Human.
Hist. & Antiquitt. Membro,*

Pro Gradus

Publicæ bonorum censuræ submittit

JOHANNES BONSDORFF,
Wiburgensis,

In Auditorio Majori die XVI Junii A. MDCCXCII,
Horis ante meridiem solitis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS,

§. I.

Et si multis præclaris dotibus, quibus dignitatem suam tueri possit, animus humanus instructus esse reperitur; simul tamen hæc eidem inhæret imbecillitas, ut facile in errores, a præjudicatis inprimis opinionibus ortum ducentes, rapi se patiat; quibus quo diutius mentem obsidere licet, eo altius penetrant, eoque vehementius in illam imperium exercent: quare magni momenti est res, ut animus, bona institutione ac diligentis attentionis exercitio ita præparetur, ut auctoritas illarum quantum fieri possit, infringatur. Quod quidem ad præclarum consilium adjuvandum, *Sobriam Dubitationem* vehementer conducere, non est ut multis demonstremus; quippe cujus vim in universo scientiarum campo, inprimis vero in Philosophia, omnes qui rem curatius perpenderit, ultro agnoverunt. Quod inprimis ad Historiam, quæ nobis jam propius consideranda venit, attinet; tantæ utilitatis, imo necessitatis momento, sobria dubitatio sese commendat, ut ea neglecta, parum laudis præ fabulis & commentis, illa sit habitura. Dubitatio autem hæc, ut *so-*
brie

bric institui possit, duo quasi scopuli diligenter sunt
 evitandi, ac cavendum, ne alterum evitaturi, in al-
 terum incidamus: nimirum, ne aut nimis parum,
 aut nimis multum dubitemus. Quod tenendum erit
 tam quoad *facta* ipsa, de quibus narratio instituitur,
 quam quoad scriptorum de iis causisque ac effectibus
 eorum, *judicia*; quorum illud tamen genus, magis
 disquisitioni nostræ materiam præbebit. *Illi* vitio ob-
 noxii putandi sunt, qui absque ullo fere instituto
 examine, quæ ab aliis vel dicta audiverunt, vel
 scripta legerunt, vera mox certa que habent, nec
 mentem ad contrarias expendendas rationes unquam
 flectunt, veritatis exquisitius investigandæ aut stabi-
 liendæ sic incuriosi; ex qua negligentia & levitate
 eveniat necesse est, ut falsa veris miscendo, tenebras-
 que sæpe eventibus offundendo, studio Historiæ plus
 noceant, quam prosint. Qui vero dubitationem ul-
 tra justos extendunt limites, omnia fere, etiam ab
 auctoribus idoneis tradita, sine discrimine in dubium
 revocantes, eo minus audiendi sunt, quo certius con-
 stat, eos vano scepticismo indulgentes, morbo po-
 tius quodam animi laborare, quam veræ Philosophiæ
 studio, cujus tamen sibi laudem tribui volunt, obsequi.
 Nihil relinquentes, ubi consistat animus, veritatem
 nullam venerantes, ad quam consilia nostra tuti
 conformemus, errorem fovent desiderio, tranquillit-
 tati & felicitati humanæ, mentis nostræ indoli &
 viribus, progressuique omnis cognitionis artiumque
 liberalium omnium, repugnantem atque inimicum;

cujus vanitatem atque noxam, ea ex parte quæ Historicam attingit veritatem, cum in animum induxerimus, pro virium modulo, levi penicillo delineare; speramus, juvenilibus nostris conatibus, pro optima causa pugnantibus, favorem & æquanimitatem B. Lectoris denegatum haud iri.

§. II.

Scepticismum igitur, quem nuper descripsimus, ut in reliquis scientiis & artibus, ita in Historia, valde esse noxium, vel inde in universum patet, quod omnem, quem Historia suis cultoribus pollicetur usum, tollat plane atque obstruat. Quandoquidem enim Historia, ideo utilissima ars & laudatissima habetur, quod & honesta præclaraque & turpia hominum facinora nativis suis coloribus depicta, tanquam in tabula intuenda præbet & ante oculos ponit; quod luculenter docet, quid illa ad auctores suos perficiendos ac beandos, hæc ad eos labefactandos ac perdendos valuerint; quod exiguam & mancā nostram experientiam, antecedentium temporum atque seculorum exemplis supplet & instruit; quod hinc errores & pernicioſa consilia, fucata sæpe facie fallentia cavere, & salutaria sapientiaque sequi, feliciter discamus, præceptaque prudentiæ omnis generis inde haurire & nobis formare valemus: abunde perspicitur, omnem hunc Historiæ fructum, omnemque vitæ sapienter instituendæ rationem e-

vane-

vanescere, si firmo veritatis fundamento convulso, ad meras conjecturas, dubiam famam, & inanes quasi species umbramque omnia fuerint redacta. Egregia facta bonos ad gloriam laudesque sectandas, ad præclara consilia suscipienda, excitare non valebunt; nec e contrario, nefanda scelera, perpetuæ infamiæ metu animos quasi repellent, & a se se alienos reddent. Nemo vitæ degendæ, nemo consiliorum capiendorum rationem, incertis exemplis, vanis regulis superstruere, aut audebit aut curabit. Si Historiæ sua non constet veritas, quomodo ad experientiam superiorum temporum & populorum provocabimus? Quem, ex tot civitatum initiis, progressibus & occasu, quantumvis accurate depictis & cognitis, fructum ad doctrinam & prudentiam, nobis comparabimus? Imo speculum Divinæ Providentiæ salutari, Historia non amplius merebitur; vestigia sapientiæ Numinis, potentiæ ac bonitatis summæ, in continua generis humani sustentatione ac regimine conspicua, suppeditare nobis porro non poterit! Verbo, nulli rei, nisi animis hominum otiosorum inani delectatione pascendis, inserviet; tota vita humana, tot seculorum fata, instar somnii perpetui erunt consideranda. Quam tristis, quam vana, quamque turpis animo nostro objecta species! Nec omni modo utilitas, sed vera quoque & constans sùavitatis Historiæ, una cum certitudine ejus pereat necesse est; juxtaque ex gravi hac jactura cæteris etiam scientiis magna clades, multæ turbæ atque ingentes tenebræ, inferentur.

§. III.

§. III.

Malis scepticismi Historici breviter expositis, inquirendum porro in fundamenta ejus, sive illa potius, quibus veritas Historica nititur, paucis videtur. Ipsi infauftæ hujus opinionis patroni, Historiæ fidem ideo dubiam esse contendunt, quod fabulis, conjecturis & commentis ita permixta sit atque corrupta, ut verum a falso discernere, dubia a certis distinguere, nullo studio nullaque arte liceat. Quibus etsi concedendum sit, multa occurrere in Historia, antiquiore imprimis, clara veritatis luce destituta, multas ei asfutas esse vanas lacinias, multa falsa afficta fuisse atque intrusa; inde tamen magis colligere haud licet, omnem Historiæ fidem vacillare, quam aliis quibuscunque artibus, operibus, consiliis humanis admixti nævi & errores, omnem illorum laudem pretiumque infringunt ac destruunt. Male igitur a particulari, ut dicitur, concludunt ad universale. Historia enim multas res tradit, quæ evidentissimis veritatis signis confirmantur, ita ut nulla omnino sit causa de iis dubitandi. Testimoniis & argumentis talibus sæpe innititur, quibus nemo sanus in vita communi fidem non tribuit: qua spreta, quotidiana & universalis humani generis experientia, quam fidissimam vitæ magistram omnes agnoscimus, simul esset spernenda. Ubi nulla adest ratio, cur aliorum hominum, vita integerrima sapientiaque & judicii perspicacia conspicuorum fidem in dubium vocemus; ibi testimonio illorum, æque ac nostræ experientiæ, confidere tuto licet.

Quo-

Quoniam vero plures sunt veritatum gradus, meminisse debemus, res quas enarrat Historia, non omnes ejusdem, hoc respectu, momenti esse habendas. *Certitudo*, quæ altissimus est cognitionis gradus, iis est narrationibus tribuenda, quarum veritas omnium oculis ita obversatur, ut nulla in eas falsitatis suspicio cadere possit, sive, ut sanus nemo dubitare de iis queat. Cavendum vero, ne *Historicam* Certitudinem ad *Metaphysicam* illam sive *Mathematicam* exigamus; quippe quæ alius prorsus est indolis ac generis. Ut hæc *Metaphysica*, ita illa *Morali* fundatur oppositi, ut Philosophi nostri docent, impossibilitate: hæc, idearum ad se invicem habitum respiciens, sola rationis & intelligentiæ vi cernitur; illa, ad res existentes pertinens, ad quarum cognitionem sensuum ope pervenimus, consentiente horum auctoritate & constanti experientiæ testimonio nititur. In rebus autem, ubi hanc *certitudinem* tuto assequi non possumus, non ideo mox erit de veritatis causa desperandum, sed in *probabilitate*, altero cognitionis gradu, acquiescendum. Nimis enim arctis, ambitus cognitionis nostræ limitibus circumscriberetur, si nonnisi plena certitudine cognoscendas amplecteremur veritates. Probabilitas autem, cujus mentionem fecimus, iis tribuenda est rebus, quæ, licet certis quidem & indubiis argumentis demonstrari haud possint, plura tamen veritatis quam falsitatis signa offerunt; unde simul patet, quid e contrario improbabile sit habendum. Cumque nobis de *Historica* probabilitate jam

sit

lit sermo, eam in facti sive internam, & scriptoris sive externam, recte dispesci observamus: quarum utraque ad fidem gignendam valde est necessaria. Illa locum habet, si res nihil continere videtur repugnantiae, nec ratione temporum & locorum quibus eam accidisse asseritur, nec ratione morum & institutorum, e. f. p. quibus populum illum, ubi res acta fuisse dicitur, usum fuisse constat. Alterius generis probabilitas (s. scriptoris) adest, si idoneae confirmant rationes, scriptorem veritatem & scire potuisse, & dicere ingenuè voluisse. Si vitam humanam spectamus, facile apparet, in plerisque rebus, illam probabilitate magis quam certitudine cognitionis nostrae quotidie regi, ac licet ad summum illum scientiae gradum adspirare, quantum infirmitas virium nostrarum permittat, & debeamus & conemur; tamen non contingit nobis, eum semper attingere. Nempe res futuras consilia & molimina nostra fere respiciunt; quarum exitum, prudens

Caliginosa nocte premit Deus:

unde probabilitate rationum, contenti plerumque esse & cogimur & debemus. Probabilitas autem hæc, de qua loquimur, Historica, plures illa rursus habet gradus; quos, ubi pugna rationum existit, diligenter considerare, & inter se conferre, gravioribus semper potiozem daturus fidem, nos oportet. Quæ omnia accuratius fufusque exponere, consilium nobis præstitutum, jam non permittit. Argumenta vero, vel
quibus

quibus Historicus ad narrationem suam confirmandam utitur, vel quæ lector prudens atque diligens, ad eam examinandam adhibet, duplicis sunt, ut probabilitas ipsa, generis & naturæ: quædam nempe, ex ipsa rerum quæ narrantur natura, quædam ex hominum, qui vel ipsi factis adfuerunt, vel testimonia illorum exhibent, auctoritate atque fide pendent. Illa *interna* sive *Philosophica*, hæc *externa* sive proprie *Historica*, hinc vocari solita; quæ tamen, amice adeo societate conjuncta haberi debent, ut neutris abesse, multo minus inter se pugnare liceat. Unde, in omni narratione æstimanda, duo ponderanda esse momenta, recte præcipiunt harum rerum arbitri; primum, utrum narratio vel in se, vel respectu aliarum rerum fide explorata nixarum, possibilis sit? Deinde, an fide dignis confirmetur testimoniis? Quæ ubi in alterutram partem, amice conspirant, de veritate vel falsitate rei, nullum debet nos angere dubium; sed si Philosophica illa argumenta externis adversantur, nullaque ratione cum iis conciliari possunt, fides narrationis illico corruat necesse est. Cavendum vero, ne temere, vel præ ignavia, vel partium studio abrepti, judicium de his rebus exerceamus: inquam culpam incidunt, ab una parte, qui auctoritati testium nimis tribuentes, res quasque absurdissimas sibi persuaderi sinunt, ab altera parte, qui res hæcenus sibi incognitas, insolitas, atque mirabiles, præcipitanter mox explodunt & pro impossibilibus habent: Principi illi Indorum similes, qui Europæos, a-

B quam

quam in sua patria glacie nonnunquam obtegi nar-
 rantes, tanquam impudens mendacium dicentes e
 conspectu suo abire jussit: quo non minus turpe pec-
 catum commisit magnus Historiæ Naturalis auctor,
 qui fidem laudatissimorum auctorum, Lepores in ter-
 ris septentrionalibus colorem pilorum mutantes,
 adventante hieme albescere docentium, tanquam ex-
 perientiæ (suæ!) contrariam, contemnere ausus est.
 Externorum argumentorum æstimationem, & a dex-
 teritate & a sinceritate testium cognita atque con-
 firmata pendentem, recte atque accurate instituire,
 scriptores Logici docent, cautelasque hac in re ob-
 servandas sollicitè explanant; quorum præceptionem
 hoc loco repetere, nimis longum foret: neque de-
 sunt auctores idonei, qui ex instituto diligenterque
 hoc argumentum tractarunt (a).

§. IV.

(a) Cfr. ex gr. JO. AUG. ERNESTI *Diff. de fide Historica recte æstimanda*, Lipsi. 1746, 4:o, & in *Ejusdem Opusculis Philol.* p. 64 seqq. JO. JAC. GRIESBACH *Diff. (Præf. Stiebrizio) de fide Historica, ex ipsa rerum, quæ narrantur, natura judicanda*, Halæ Magd. 1768, 4:o; HENR. GRIFFET *Traité des différentes sortes des preuves, qui servent à établir la vérité de l'Histoire*, Liege 1773, 8:o; pluresque alii, quos enumerat MEUSEL *Biblioth. Histor.* Vol. I, Part. I, C. I, p. 13. seqq. Quibus addere Dissertationes possemus plures, in patriis Academiis de hoc argumento editas, ex gr. *Gerh. Hållberg Diff. de fide Historica (Præf. Alg. Scarrin)*, Ab. 1748, 4:o, &c.

§. IV.

Certitudo, vel Probabilitas saltem, Historica ut enascatur, temeritasque & cœca assensio effugiatur, (quam Historicæ veritati, haud minorem, quam intempestivum Scepticismum, intulisse cladem, constat), *Dubitationem Sobriam* Historico esse necessariam, supra monuimus: sed hanc *laboris diligentia* comitari debet, non modo in *materia ac subsidiis* undique colligendis, sed etiam *judicio acri & severo* considerandis, conferendis, interpretandis & æstimandis, conspicua. Verbo, *Crisi* opus est *Historica*; quæ *Scepticismo* intempestivo adeo non favet, ut potius patronis ejus, veritatis fundamenta solida reddendo, prætextus & tela adimat. Hinc & necessitas & indoles *Demonstrationis Historicæ* facile deducitur: quæ ab *teste oculato*, dexteritate & fide sua ostendenda, testimoniisque contemporaneis, documentis ac diplomatibus confirmanda; ab *aurito* fontium diligenti indicio, examine & æstimatione faciendis, usuque eorum prudenter adhibito, peragitur. In utroque magni momenti est, ut, quoties ad aliorum auctoritatem, ad testimonia, scripta & monumenta provocat, illa non perfunctorie, sed accurate, loco, ubi habentur, diligenter indicato, aut verbis ipsis, quoties opus fuerit, fideliter exhibitis, afferat. Non jam de compendiis, aut libellis in tironum vulgivo usum editis, loquimur, res communiter agnitas & satis antea discussas, proponentibus; sed de operibus exquisitoribus ac gravioribus, ubi omnia diligentissime excutienda & confirmanda sunt.

Quamobrem haud possumus ineptam quorundam auctorum (Gallorum praecipue) licentiam probare, qui narrationes suas non modo nullis documentis nullisque testibus adductis confirmant, (quasi aut Historiam scribere fabulasque Romanenses concinnare, idem esset, aut *infallibilitatis*, ut Pontifici Romano, *privilegium* sibi caelitus esset concessum, ac caecae *implicitaeque*, quam vocant, fidei officium lectoribus suis omnibus incumberet!) sed etiam hanc audaciam, ratiunculis quibusdam prolatis defendere non verentur, adeo quidem levibus ac ineptis, ut seria dignae non sint refutatione. Dicunt ex gr. paginarum nitorem, testium citandis locis caedari; fugere sese ostentationis ac putidae cujusdam diligentiae speciem &c. Quidni potius fatentur, id quod verum est, vereri se, ne ignorantia sua, negligentia, temeritas aut fingendi audacia deprehendantur (a)? Talibus igitur Historiis nemo sanus fidem faci-

(a) Inter recentiores patriae Historicos, nemo facile hunc Gallicum morem, aut adoptavit audacius, aut defendere sustinuit protervius, quam RUYZELIUS, qui in Praef. *Episcoposopia*, p. 15, §. 18 dicit: Och må man här icke thes föröve twiffa om sanningen, at inge Auctorer citeras, eller thesas ord och uttåtelser ffnas anförde. I theß ställe kan man fullwist försäkra, at intet här om rågon berättas, hwarom man icke haft för sig trowårdig berättelse eller eljest pålitelig wiffhet. Scilicet neque falli ille potuit, nec ab ejus licet judicio discedere! At quam multa tamen vel dubia vel falsa veris immiscuisse, deprehensus fuit! Unde & utilitas & auctoritas & laus operis sui, magno ceterum labore collecti, vehementer imminuta fuit.

facile tribuit: nec mirum est, si lectores suos in Scepticismum non paucos impulerint. Veteres, quorum ad exemplum provocant, multo facilius excusandi sunt, quod neque artem habebant typographicam, cujus beneficio libri monumentorumque collectiones multo & frequentiores & facilius consulendæ hodie sunt; neque tamen illi testes documentaque laudare plane neglexerunt: cujus rei exemplum plurima apud LIVIUM, DIONYSIUM *Halicarnassensem* &c. occurrunt; qui ad Senatus Consulta, Inscriptiones, Tabulas, Libros diurnos, Numos, in suis scriptis provocant, ac ipsa nonnunquam monumentorum verba adferunt. Nec æque semper necessarium fuit veteribus, de rebus sæpe scribentibus publice gestis, quibus ipsi interfuerant, quarumque idonei omnino erant testes, narrationes suas testimoniis pluribus confirmare. Alia autem ratio nostrorum est plurimorum Historicorum, umbraticorum plerumque hominum, qui de rebus scribunt a suis negotiis valde alienis. Civitatum præterea antiquarum, in quibus maxime litteræ florebant, utpote liberarum, ea fere fuit ratio, ut veritatem aperte proferre, minus reformidarent scriptores; quorum opera, nonnisi calami ope divulganda, facilius quoque celare, si necessarium videretur, licuit, quam hodie, cum artis impressoriæ ministerio celerrime vulgantur. Quamquam negatum tamen haud volumus, libertatem ab hominibus sub Despotica tyrannorum potestate viventibus temere adhibitam, male illis olim quoque haud raro cessisse: quod de *Cremutio Cordo, Aruleno Rustico, &*

Heren-

Herennio Senecione narrat TACITUS (b). Quare alios, cautiore factos, duplicem exarasse Historiam, ut PROCORIUS fecit, (qui publice editæ illi, *Arcanam* postea adjecit) deprehendimus (c). Quamvis denique veteribus testes, ea qua hodie licet, diligentia citare, narrationes suas confirmantes, non liceret, quod libros in capita & paragraphos distinctos non haberent, nec paginarum numeros, utpote in codicibus minime constantes, indicare valerent; culpa tamen ideo non vacant recentiores, qui suorum temporum bona, lectoribus diligentibus & veritatis inquirendæ studiosis, invident. Cæterum vetustissimam cujusque gentis Historiam, quæ non nisi traditionibus ac fama, aut ad summum carminibus memoriæ ope propagatis, nititur, (adeoque corruptioni facile obnoxia fuit) certitudinis laude, recentiori illi æquali ornari non posse, nemo non videt, ipsa rei natura hoc satis commonstrante: scribendi vero arte inventa atque adhibita, haud paullo certior facta fuit Historiæ conditio; unde ipsa, eo tempore (adcurate loquendo) vix antiquior statui potest. Sic
vetustis-

(b) Vid. *Annal.* L. IV. C. 34, & *Vita Agricola* C. 2.

(c) ZOSIMI Historiam, qui in Christianos Romanorum Principes animum haud æquum saepe prodit, occulte propagatam fuisse, non temere conjicit GIBBON, *History of the Decline and fall of the Roman Empire* (*Notes to the XXVIII Ch. n. 64* dicens: *His work must have been privately circulated, since it escaped the invectives of the ecclesiastical Historians prior to EUGRIGIUS (L. III c. 40 — 42), who lived towards the end of the sixth century.*

vetustissimæ Historiæ Romanæ fidem, nec nos maximam, aut partibus omnibus firmam esse asserimus, nec ipse LIVIUS (vid. L. I. c. I.) præstare ausus fuit. Quod de reliquis gentibus idem valet. Similiter nec de partibus quibusdam Historiæ *medii* quod dicitur *ævi*, fabulis & miraculis commentitiis, barbariei & ignorantæ foetibus deformatæ, magnifice sentimus. Cui tempori ortum debet studium, origines gentium hodiernarum ad Trojanos referendi, fataque earum illusterrimis prisce ævi eventibus connectendi, nec nostros Antiquarios olim non vexans: cujus vel fontes aperire, (non difficillime indagandos) vel vanitatem ostendere, instituti jam prohibet ratio.

§. V.

Scriptis monumentis, ubi fides Historiæ superstruitur vel confirmatur, *primum* officium est, quo Scepticorum telis, non pateant, ut γυναικῶν illorum perite ac diligenter expendatur & demonstretur: quo rite præfinito, *deinde* de testis ipsius auctoritate, ac *tum* de vera ejus mente (si dubio alicui exposita videatur,) est dispiciendum. Quæ omnia, quantam litterarum peritiam, linguarum ac antiquitatis cognitionem, judicii denique vim exposcant, paucis exponi nequit. Ac quod ad primum quidem momentum attinet, habemus jam hujus studii subsidia tam ampla, *magistros* tam peritos, fundamenta tam firma; ut neque hic dubitationi infinitæ, HARDUINI exemplo, homo prudens indulgere opus habeat. Munierunt nos contra hoc periculum præstantissimi Auctores Diplomatici & Critici,

rei, artemque regulis expoliverunt ac firmarunt (a). Quæ quamvis ferius quam par fuit, in Historia patriæ adhiberi cœpisset, nec pauca adhuc accuratius examinanda & constituenda restent; maturam tamen jam apud nos quoque attingisse ætatem, merito contendere possumus. Quæ res sicut ab una parte hoc efficit, ut fraus hominum audacium atque callidorum, spuria pro genuinis monumenta obtrudere posteritati conatorum, nobis non illudat; ita ab altera parte continet nos, ne nimix diffidentix aut suspicionibus indulgentes, justos transeamus limites, ac sana etiam temere sollicitantes, immensum scepticismi patefaciamus campum, ubi quiescendi aut subsistendi nullus datur locus. Nodos in scirpo quarere, ut oculorum aciem insignem haud prodit; ita dubitationis intemperantia, imbecilliolem potius quam acriorem judicii vim indicat: nec voluptatem veram & constantem inveniet, qui in diruendi adeo intenti versatur studio, ut ædificandi nullam sibi reliquam faciat potestatem. Ubi meminimus, non ubique summam, in hoc etiam genere, certitudinem attingi; ubi recordamur, stultum esse majora concupiscere, quam quæ per naturæ nostræ imbecillitatem obtinere valeamus; ubi suspensiones cedere argumentis debere, mente perpendimus; ubi dubitationem non bonum quoddam, propter se appetendum, sed majoris esse incommodi remedium cogitamus, tum demum adhibendum, cum rationes idoneæ docent, morbum adesse medicina egentem: facile hic quoque auream illam sequi regulam discemus, *medium tenere beati*.

(a) Vide Auctores laudatos a S. V. ERNESTI, *Archæol. Litter.*, P. II, C. III, de *Diplomatibus*.